

Razvoj tržišta ključnih poljoprivrednih proizvoda od ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju

Galić, Marijan

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:

**Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek /
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:151:808838>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-21**

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

**Fakultet
agrobiotehničkih
znanosti Osijek**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Agrobiotechnical
Sciences Osijek - Repository of the Faculty of
Agrobiotechnical Sciences Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI OSIJEK

Marijan Galić

Diplomski sveučilišni studij Agroekonomika

**Razvoj tržišta ključnih poljoprivrednih proizvoda od ulaska Republike
Hrvatske u Europsku uniju**

Diplomski rad

Osijek, 2022.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI OSIJEK

Marijan Galić

Diplomski sveučilišni studij Agroekonomika

**Razvoj tržišta ključnih poljoprivrednih proizvoda od ulaska Republike
Hrvatske u Europsku uniju**

Diplomski rad

Povjerenstvo za ocjenu i obranu diplomskog rada:

1. Prof. dr. sc. Tihana Sudarić, predsjednik
2. Doc. dr. sc. David Kranjac, mentor
3. Doc. dr. sc. Jelena Krištić, član

Osijek, 2022.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. PREGLED LITERATURE	2
3. MATERIJAL I METODE	3
4. REZULTATI	4
4.1. Udio poljoprivrede u BDP-u	4
4.2. Ekonomski račun u poljoprivredi	5
4.3. Tržište pšenice	6
4.4. Tržište kukuruza	7
4.5. Tržište ječama	9
4.6. Tržište uljane repice	11
4.7. Tržište soje	13
4.8. Tržište suncokreta	15
4.9. Tržište stočarskih proizvoda	17
4.9.1. Tržište govedeg mesa	18
4.9.2. Tržište svinjskog mesa	19
4.9.3. Tržište ovčjeg i janječeg mesa	21
4.9.4. Proizvodnja pilećeg mesa	22
4.9.5. Proizvodnja kravljeg mlijeka	23
5. RASPRAVA	25
6. ZAKLJUČAK	27
7. POPIS LITERATURE	29
8. SAŽETAK	31
9. SUMMARY	32
10. POPIS TABLICA	33
11. POPIS SLIKA	34
12. POPIS GRAFIKONA	35
TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA	
BASIC DOCUMENTATION CARD	

1. UVOD

Tijekom protekla dva desetljeća Hrvatska se suočila s brojnim izazovima: osamostaljenjem, ratnim sukobima, političkom i gospodarskom tranzicijom te procesom pristupanja Europskoj uniji (EU). Unatoč bogatom i raznolikom krajoliku, mnoštvu poljoprivrednih površina i zavidnom potencijalu za pretvaranje poljoprivredno-prehrambenog sektora u modernu djelatnost, još uvijek se suočava s problemima koji ograničavaju gospodarski razvoj. Tijekom prepristupnog usklađivanje sa standardima Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) teklo je sporo; ali, učinjeni su veliki pomaci u uspostavi novih institucija u poljoprivredi i pripremi odgovarajućeg zakonodavnog okvira, tako da nema značajnijih formalnih razlika između hrvatske i europske poljoprivredne politike. Samodostatnost domaće proizvodnje, relativno niska konkurentnost i nekontroliran uvoz poljoprivrednih proizvoda predstavljaju goruća pitanja od ulaska Hrvatske u EU. Republika Hrvatska danas nije samodostatna u većini ključnih tržišta stočarske proizvodnje, dok je u domaće tržište biljne proizvodnje samodostatno. Hrvatska ima velik vanjskotrgovinski deficit u razmjeni poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, te velik dio upravo ovih proizvoda uvozi iz drugih zemalja Unije. U bruto domaćem proizvodu (BDP) sama poljoprivreda u Republici Hrvatskoj sudjeluje s oko 3 % (Grgić i sur., 2019).

Hrvatski poljoprivredni sektor u okvirima EU, nije od veće važnosti te je vrijednost poljoprivredne proizvodnje manja od 1% ukupne vrijednosti poljoprivredne proizvodnje EU. Iz tog razloga, promjene u poljoprivredi Hrvatske ne utječu značajnije na poljoprivrednu proizvodnju EU (Grgić i sur. 2019.). Međutim, na relativno malo tržište poljoprivrednih proizvoda u Hrvatskoj značajno su utjecali tržišni trendovi i kretanje cijena na zajedničkom tržištu EU. Unatoč tome, Hrvatskoj se pružaju mnoge mogućnosti koje prije ulaska u EU nije imala, od tehnološko- financijskih do prodajnih mogućnosti (Kersan, 1998.).

U ovom diplomskom radu biti će definirane promjene putem analiza vremenskih serija povijesnih podataka u sklopu ključnih tržišta biljne i stočarske proizvodnje od ulaska Hrvatske u EU 2013. godine do 2020. godine.

2. PREGLED LITERATURE

Republika Hrvatska je najmlađa članica Europske unije koja je pristupila EU 2013. godine. Pristupanje u EU značilo je velike promjene u sklopu ključnih tržišta poljoprivrednih proizvoda zbog pristupanja jedinstvenom EU tržištu, te zbog usvajanja mjera, instrumenata i pravila Zajedničke poljoprivredne politike.

Agroekonomska istraživanja ključnih tržišta poljoprivrednih proizvoda (biljnih i stočarskih) predmetom su brojnih objavljenih znanstvenih radova. Od ulaska Hrvatske u EU postoji sve veća potreba za praćenjem i analizama ključnih tržišta poljoprivrednih proizvoda, jer iznosi potpora u sklopu ZPP-a raste, a pošto se radi o javnom novcu potrebno je pratiti efikasnost same politike (Colen i sur., 2016.) .

Efekt utjecaja pristupanja Hrvatske u EU na njena ključna tržišta biljne i stočarske proizvodnje analiziran je putem nizova povijesnih podataka i simulacijama modela parcijalne ravnoteže (Kranjac i sur., 2020.). Autori navode kako promjene koje su se dogodile u sklopu ključnih tržišta poljoprivrednih proizvoda Hrvatske nisu bitno različite od promjena koje su se dogodile kod ostalih država članica srednje i istočne Europe nakon njihovog ulaska u EU. Nadalje, autori navode kako nakon prvotnog pada volumena poljoprivredne proizvodnje, nakon nekoliko godina prilagodbe dolazi do pozitivnih kretanja uglavnom u sklopu ključnih tržišta biljne proizvodnje.

Pozitivna kretanja u sklopu ključnih tržišta biljne proizvodnje Republike Hrvatske također potvrđuju autori Zrakić i sur. (2020.) gdje su u detalje analizirana kretanja indikatora u sklopu pojedinih tržišta prije i nakon ulaska Hrvatske u EU. Istraživanja poljoprivredne proizvodnje RH prije i nakon pristupanja u EU još su obrađena u istraživanjima (Grgić i sur., 2019 ., Kranjac i sur., 2019 ., Kranjac i sur. 2018.)

Pored domaćih autora utjecaj pristupanja EU na hrvatski agrarni sektor obradili su i neki strani autori (Witzke i sur., 2009 ; Lejour i sur., 2009 ; Boulanger i sur., 2013 .; Phillipidis i sur., 2015.) čiji rezultati istraživanja su u skladu s istraživanjima domaćih autora, gdje glavni rezultati istraživanja potvrđuju pozitivne efekte u sklopu sektora agrara RH nakon prvih par godina od pristupanja, te promjenu same strukture poljoprivredne proizvodnje u smjeru jačanja biljne proizvodnje u odnosu na stočarsku.

3. MATERIJAL I METODE

U radu su korišteni podaci Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske te EUROSTAT-a i FAO-a. Osim toga korišteni su i sekundarni izvori podataka, dostupna literatura, članci, knjige i znanstveni radovi, te izvješća Hrvatske gospodarske komore i Ministarstva poljoprivrede. Za analizu tržišta u vremenskog razdoblju od 2013. do 2020. godine korištena je metoda trenda, stope promjene te metoda izračuna stupnja samodostatnosti koji će predstavljati omjer ukupne proizvodnje i domaće potrošnje izražen u postocima. Također, korišteni su podatci ekonomskih računa u poljoprivredi koji su dostupni na stranicama Državnog zavoda za statistiku. Dobiveni rezultati prikazani su tablično i grafički.

Rad se temelji na analizi i komparaciji tržišnih indikatora u sklopu ključnih tržišta biljne proizvodnje (pšenica, kukuruz, ječam, uljana repica, soja i suncokret), te ključnih tržišta stočarske proizvodnje (goveđeg, svinjskog, ovčjeg, janječeg i pilećeg mesa). Nadalje, utvrđivan je stupanj samodostatnosti Hrvatske u navedenim ključnim tržištima, te je analiziran razvoj istih tržišta u razdoblju nakon ulaska Republike Hrvatske u EU pa sve do 2020. godine.

4. REZULTATI

Rezultati prikazuju zasebno ključna tržišta ratarskih kultura, odnosno zasebno za ključna tržišta stočarskih proizvoda. Tablično će biti prikazano tržište pšenice, kukuruza, ječma, soje, suncokreta te uljane repice. Kao ključni parametri biti će promatrana proizvodnja, površina zasađena određenom ratarskom kulturom, prinos, domaća potrošnja te na kraju vanjsko trgovinska razmjena. Shodno tome, za pregled tržišta goveđeg, svinjskog, ovčjeg, janjećeg i pilećeg mesa parametri promatranja biti će broj živih životinja na tisuću grla, proizvodnja mesa, domaća potrošnja, uvoz i izvoz mesa. Osim mesa, od stočarskih proizvoda biti će prikaza i proizvodnja kravljeg mlijeka. Svi rezultati odnose se na vremenski period od 2013. do 2020. godine. Kako bi analiza tržišta navedenih biljnih i stočarskih proizvoda dobila potpuni opis, biti će prikazan ekonomski račun u poljoprivredi za cjelokupni sektor agrara u istom danom razdoblju, kao i udio poljoprivrede u bruto društvenom proizvodu (BDP-u).

4.1. Udio poljoprivrede u BDP-u

Tablica 1. Pregled udjela poljoprivrede u BDP-u u RH od 2013. do 2020. godine

Udio poljoprivrede u BDP-u							
2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
3,55%	2,99%	3,01%	3,11%	2,93%	3,00%	2,92%	3,20%

Izvor: Autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku i Ministarstva poljoprivrede

Poljoprivreda Republike Hrvatske u bruto društvenom proizvodu (BDP-u) u promatranom osmogodišnjem razdoblju prosječno na godišnjoj razini sudjeluje s 3,09%. Udio poljoprivrede u BDP-u bio je najveći 2013. godine kada je iznosio 3,55%, a najmanji 2019. godine kada je udio bio manji od 3%.

4.2. Ekonomski račun u poljoprivredi

Tablica 2. Makroekonomski indikatori u sklopu sektora agrara u RH od 2013. Do 2020. godine

Ekonomski računi	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Poljoprivredna proizvodnja	15.584	15.584	15.915	16.450	16.449	17.307,75	17.977,22	18.258,87
Međufazna potrošnja	9.580	10.672	9.173	9.158	9.172	9.273,26	9.565,35	9.565,31
Bruto dodana vrijednost	6.004	7.627	6.742	7.292	7.277	8.034,49	8.411,88	8.693,57
Neto dodana vrijednost	3.621	5.225	4.394	4.971	4.968	5.642,75	6.061,48	6.350,47
Potrošnja fiksnog kapitala	2.383	2.402	2.347	2.321	2.309	2.391,74	2.350,39	2.343,10
Udio biljne proizvodnje	60,60	59,78	61,30	58,40	54,10	59,10	56,70	61,50
Poduzetnički dohodak	4.376	5.296	6.102	6.608	6.665	7.253,64	7.943,10	8.424,97

Izvor: Autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku i Ministarstva poljoprivrede

Vrijednost poljoprivredne proizvodnje u promatranom razdoblju u Republici Hrvatskoj prosječno je iznosila 16.690,73 milijuna kuna. U 2020. godini u vrijednost poljoprivredne proizvodnje iznosila je 18.259 milijuna kuna, što je u odnosu na prethodnu godinu porast od 1,6%, te je ujedno iste godine ostvarena najveća vrijednost u poljoprivrednoj proizvodnji u analiziranom periodu. Na rast vrijednosti proizvodnje poljoprivredne djelatnosti pozitivno je utjecao rast biljne proizvodnje u 2020. godini od 4,3% u odnosu na prethodnu 2019. godinu. Vrijednost međufazne potrošnje uglavnom je zadržana na podjednakoj razini svake godine u promatranom periodu, osim na prijelazu iz 2013. u 2014. godinu kada je zabilježen blagi skok u vrijednosti međufazne potrošnje. Ukoliko vrijednost poljoprivredne proizvodnje raste, a vrijednost međufazne potrošnje stagnira ili opada za posljedicu će imati pozitivan odraz na rast bruto dodane vrijednosti. Upravo takav slučaj ponavljao se u periodu od 2018. do 2020. godine, te je 2020. godine ostvaren najveći rast u BDV-u od 8.694 milijuna kuna. Potrošnja fiksnog kapitala bila je najveća 2018. godine kada je potrošeno 2.392 milijuna kuna od ukupnog fiksnog kapitala. Najveći poduzetnički dohodak ostvaren je 2020. godine, te je iznosio 8.425 milijuna kuna.

4.3. Tržište pšenice

Pšenica je treći najveći usjev na svijetu i gotovo nezamjenjiva žitarica u ljudskoj prehrani. Jednogodišnja je biljka iz porodice trava (Poaceae). Pšenica ozima obična sije se u listopadu, vegetacijsko joj razdoblje traje oko 9 mjeseci i zrno joj je meko (Gagro, 1997.). Ona je, uz kukuruz, najzastupljenija žitarica na poljoprivrednim površinama Hrvatske. Ova žitarica najčešće je korištena u prehrambenoj, pekarskoj, konditorskoj i farmaceutskoj industriji.

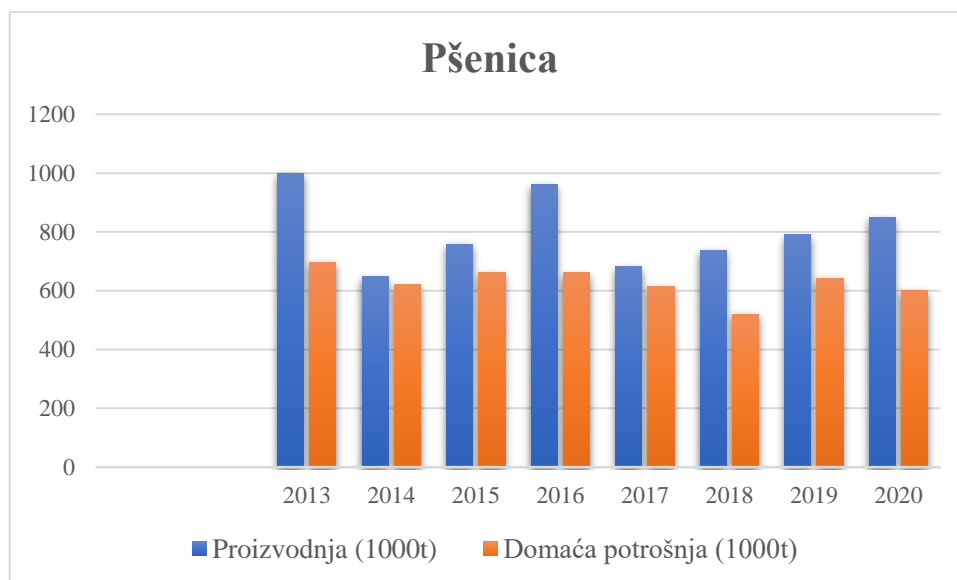
Slika 1. Pšenica obična (*Triticum aestivum*)
Izvor: freeiconspng.com

Tablica 3. Pregled tržišta pšenice u Republici Hrvatskoj od 2013. do 2020. godine

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	%-tna promjena '13-'20
Proizvodnja (1000 t)	998,94	648,92	758,64	960,10	682,30	738,40	789,90	857,56	-14,15%
Površina (1000 ha)	204,50	156,14	141,00	168,00	116,20	135,70	141,60	145,05	-29,07%
Prinos (t/ha)	4,90	4,20	5,40	5,70	5,90	5,40	5,60	5,90	20,41%
Domaća potrošnja (1000 t)	696,72	619,61	661,87	661,20	614,10	519,90	643,03	479,12	-31,23%
Uvoz (1000 t)	93,51	174,73	154,18	187,84	256,04	286,39	549,02	185,30	98,16%
Izvoz (1000 t)	445,47	176,07	283,02	475,97	409,54	550,90	395,02	433,55	-2,68%

Izvor: Autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku i Ministarstva poljoprivrede

Prema podacima u tablici, u vremenskom razdoblju od 2013. do 2020. godine prosječna proizvodnja pšenice na godišnjoj razini iznosila je 804.345 t. Postotna promjena u istom razdoblju za proizvodnju pšenice bila je -14,15% što ukazuje na postotni pad u količini proizvedene pšenice. Najbolji prinos pšenice ostvaren je 2017. godine, kada je prožnjeveno 116.200 ha na kojima je proizvedeno 682.300 t, te 2020. kada je prožnjeveno 145.050 ha na kojima je dobiveno 849.650 t pšenice, što na posljepku daje isti prinos po hektaru od 5,90 tona. Domaća potrošnja pšenice manja je od ukupno proizvedene količine pšenice što daje prostora za izvoz ostalih raspoloživih količina pšenice. Najviše pšenice Hrvatska je izvozila 2018. godine i to 550.900 t, dok je ostvaren najmanji izvoz 2014. godine kada je i prinos pšenice bio najmanji, 4,20 t/ha. Također, u promatranom razdoblju pšenica se uvozila, i to najviše 2019. godine kada je uvoz ove žitarice bio 549.020 t.

Grafikon 1. Usporedba proizvodnje i domaće potrošnje pšenice od 2013. do 2020. godine
Domaća potrošnja pšenice u svakoj godini promatranog razdoblja bila je manja od ukupno proizvedene količine pšenice (Grafikon 1.). Upravo zbog te činjenice Republika Hrvatska je samodostatna u proizvodnji pšenice, te ima osigurane viškove za izvoz. Tržišna samodostatnost pšenice u 2020. godini bila je 180%.

4.4. Tržište kukuruza

Kukuruz je uz rižu i pšenicu među vodećim poljoprivrednim kulturama u svijetu. Najveći dio proizvedenog kukuruza se koristi za hranidbu stoke. Za hranidbu stoke može se koristiti za silažu cijele biljke, silažu vlažnoga zrna ili klipa i suho zrno. Koristi se u farmaceutskoj,

prehrambenoj i tekstilnoj industriji (Pospišl, 2010.). Kukuruz je gospodarski vrlo značajna žitarica zbog svojih svojstava koji omogućuju raznovrsnost upotrebe, te prije svega korištenje svih dijelova biljka u različite svrhe.

Slika 2. Kukuruz (*Zea mays*)
Izvor: clipart-library.com

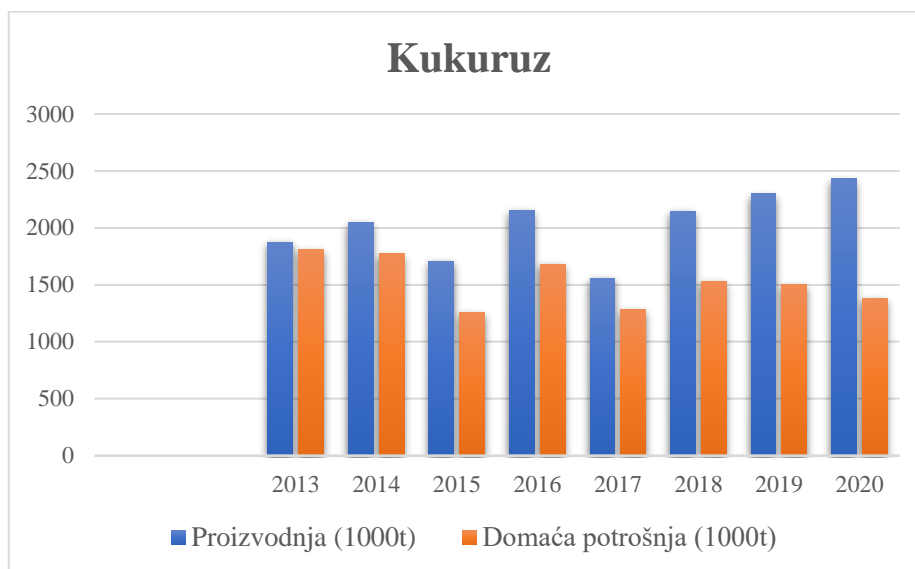
Tablica 4. Pregled tržišta kukuruza u Republici Hrvatskoj od 2013. do 2020. godine

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	%-tna promjena '13-'20
Proizvodnja (1000 t)	1874,4	2047	1709,2	2154,5	1559,6	2147,3	2298,3	2430,6	30%
Površina (1000 ha)	288,4	252,6	264	252,1	247,1	235,4	255,9	288,4	0%
Prinos (t/ha)	6,5	8,1	6,5	8,5	6,3	9,1	9	8,4	29%
Domaća potrošnja (1000 t)	1810,48	1771,71	1256,65	1680,24	1281,67	1532,92	1498,77	1347,98	-25,55%
Uvoz (1000 t)	58,1	80	96,4	67,4	79,69	98,99	101,38	82,6	42%
Izvoz (1000 t)	117	353,5	551,7	491,7	457,66	523,34	895,92	1051,82	799%

Izvor: Autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku i Ministarstva poljoprivrede

U promatranom osmogodišnjem razdoblju prosječna proizvodnja kukuruza iznosila je 2.027.612,5 t. Površine zasađene kukuruz u danom razdoblju bile su podjednake s neznatnim oscilacijama, te je u prosjeku prožnjeveno 260.487,5 ha oranica na kojima se uzgajao kukuruz. Najveći prinos kukuruza ostvaren je 2018. godine kada je isti iznosio 9,1 t/ha.

Domaća potrošnja kukuruza manja je od ukupno proizvedene količine kukuruza što, između ostalog, omogućuje vanjskotrgovinsku razmjenu, točnije izvoz pozamašnih količina kukuruza. U razdoblju od 2013. do 2020. godine postignuta je pozitivna postotna promjena u izvozu i to čak od 799%. U 2013. godini izvezeno je 117.000 t kukuruza, a u 2020. godini čak 1.051.820 t.

Grafikon 2. Usporedba proizvodnje i domaće potrošnje kukuruza od 2013. do 2020. godine Republika Hrvatska samodostatna je u proizvodnji kukuruza u razdoblju od 2013. do 2020. godine. Svake godine u promatranom razdoblju proizvodnja kukuruza bila je veća od domaće potrošnje (Grafikon 2.). Tržišna samodostatnost kukuruza u 2020. godini bila je 180%.

4.5. Tržište ječama

Ječam je zastupljena žitarica u ljudskoj prehrani kao i prehrani životinja. Najčešće se koristi u prehrambenoj industriji kao izvor škroba za proizvodnju kruha, piva, slada ili za proizvodnju ulja od ječmenih klica. Također se može koristiti za ishranu stoke, a sam po sebi ječam je bogat vitaminima A, D i E kao i vitaminom B12 koji nije uobičajen za biljke.

Slika 3. Ječam (*Hordeum sativum*)

Izvor: pngall.com

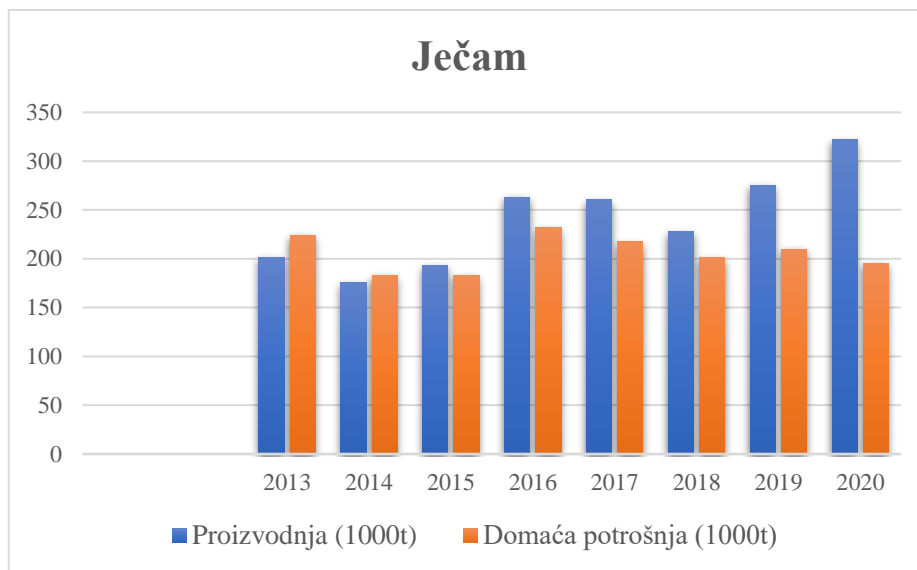
Tablica 5. Pregled tržišta ječma u Republici Hrvatskoj od 2013. do 2020. godine

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	%-tna promjena '13-'20
Proizvodnja (1000 t)	201,3	175,6	193,5	263,2	260,63	227,5	275,4	321,77	60%
Površina (1000 ha)	53,8	46,2	43,7	56,5	53,95	51	53,66	66,3	23%
Prinos (t/ha)	3,7	3,8	4,4	4,7	4,8	4,5	5,1	4,9	32%
Domaća potrošnja (1000 t)	224,36	182,96	182,9	231,82	217,36	200,88	209,65	197,47	-11,98%
Uvoz (1000 t)	49,4	59,4	54,5	60	43,33	55,66	30,42	22,1	-55%
Izvoz (1000 t)	38,75	38,5	69,9	60,4	130,62	84,3	78,17	132,3	241%

Izvor: Autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku i Ministarstva poljoprivrede

Površina oranica na kojima se uzgaja ječam u prosjeku iznosi 53.138,75 ha, a na istima je godišnje prosječno prožnjeveno 239.862,5 t ječma u razdoblju od 2013. do 2020. godine. Najmanji prinos ječma bio je 2013. godine kada je iznosio 3,7 t/ha, dok je najveći prinos ostvaren 2019. godine kada je proizvedeno 5,1 tona ječma po hektaru. Domaća potrošnja ječma, ne prelazi vrijednosti količine proizvedenog ječma, te prosječna domaća potrošnja iznosi 205.925 t godišnje. U pogledu vanjsko trgovinske razmjene, Hrvatska uvozi ječam, no u manjim količinama nego što je to slučaj kod izvoza, osim 2013. i 2014. godine kada je

i prinos ječma bio niži nego kasnijih godina. 2020. godine izvoz ječma bio je najveći, čemu u prilog ide činjenica da je iste godine proizvedeno najviše ječma i to čak 321.770 tona.

Grafikon 3. Usporedba proizvodnje i domaće potrošnje ječma od 2013. do 2020. Godine

U promatranom osmogodišnjem razdoblju, gledajući cjelokupno razdoblje, Republika Hrvatska je samodostatna u ječmu što znači da je domaća potrošnja manja od ukupne proizvodnje ječma. Odstupanje je vidljivo u 2013. i 2014. godini kada je domaća potrošnja premašila ukupno proizvedene količine ječma za oko 10% (Grafikon 3.). Tržišna samodostatnost ječma u 2020. godini bila je 163%.

4.6. Tržište uljane repice

Uljana repica je jedna od najčešće uzgajanih i korištenih uljarica u Hrvatskoj i svijetu. Ima široku primjenu u različitim područjima, koristi se za proizvodnju jestivog ulja, biodizela, maziva, te kao stočna hrana. Uljana repica je kultura koja ima dugu povijest uzgoja na našim prostorima. Kao što je već spomenuto, uljana repica se najviše koristi za proizvodnju ulja zbog svog sjemena koje sadrži 40 – 48% ulja i 18 – 25% bjelančevina (Sendlar i sur., 2009.)

Slika 4. Uljana repica (*Brassica napus*)
Izvor: dreamstime.com

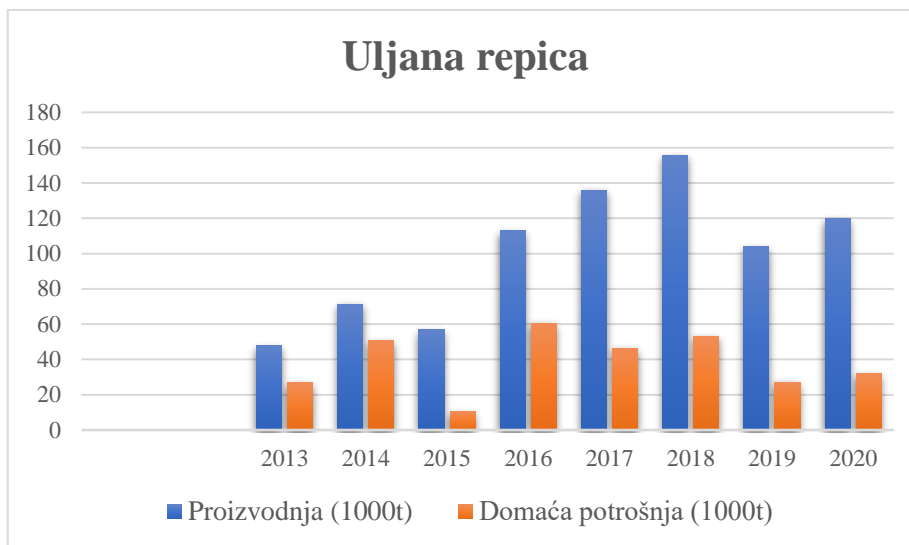
Tablica 6. Pregled tržišta uljane repice u Republici Hrvatskoj od 2013. do 2020. godine

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	%-tna promjena '13-'20
Proizvodnja (1000 t)	47,8	71,2	56,8	113	135,8	155,8	103,9	119,66	150,3%
Površina (1000 ha)	18	23,1	22	36,8	48,92	55,03	41,4	41,66	131,4%
Prinos (t/ha)	2,7	3,1	2,6	3,1	2,8	2,8	2,5	2,9	7%
Domaća potrošnja (1000 t)	26,71	50,71	10,48	60,49	46,43	52,96	27,15	66,33	19,7%
Uvoz (1000 t)	0,65	1,42	1,05	0,88	3,69	6,83	11,26	7,34	1.029%
Izvoz (1000 t)	21,61	22,1	47,29	51,81	94,32	109,91	88,11	94,9	339,15%

Izvor: Autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku i Ministarstva poljoprivrede

Prosječna godišnja proizvodnja uljane repice u promatranom razdoblju iznosi 100.495 t, dok je postotna promjena iste 150,3%. Prema vrijednostima u tablici vidljiv je veliki skok u količini proizvedena uljane repice od 2013. do 2020. godine. Također, površina na kojoj se uzgajala uljana repica ima pozitivnu postotnu promjenu od 131,4%, pa tako se uljana repica 2013. godine uzgajala na 18.000 ha, a 2020. godine na 41.660 ha. Uvoz uljane repice drastično se povisio od početka promatranog razdoblja, pa do kraja kada se 2019. godine uvezlo 11.260 t, a 2020. godine 7.340 t uljane repice. S obzirom da je 2013. godine uvezeno

samo 650 t, to čini postotnu promjenu od čak 1.029%. Također, uljanu repicu Hrvatska izvozi i to godišnje u prosjeku od 66.256 t.

Grafikon 4. Usporedba proizvodnje i domaće potrošnje uljane repice od 2013. do 2020. godine

Republika Hrvatska u promatranom razdoblju proizvodila je svake godine gotovo duplo veće količine od onih koje su bile dovoljne za vlastite potrebe (Grafikon 4.). Domaće tržište samodostatno je uljanom repicom, te stvaranjem zaliha za izvoz, Hrvatska ostvaruje pozitivne vrijednosti neto izvoza. Tržišna samodostatnost uljane repice u 2020. godini bila je 180%.

4.7. Tržište soje

Soja je mahunarka koja potječe iz istočne Azije. Jedna je od najčešće uzgajanih i korištenih uljarica. Namjene se kreću od ljudske hrane do životinjske hrane, te industrijskih proizvoda. Odlikuje je velika prisutnost kvalitetnih proteina u odnosu na cijenu potrebnu za proizvodnju.

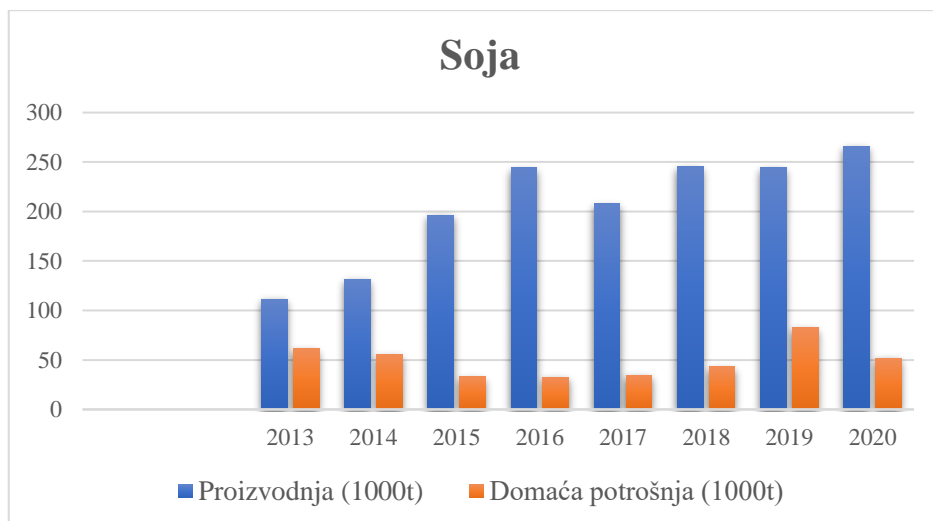
Slika 5. Soja (*Glycine maxima*)
Izvor: pngall.com

Tablica 7. Pregled tržišta soje u Republici Hrvatskoj od 2013. do 2020. godine

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	%-tna promjena '13-'20
Proizvodnja (1000 t)	111,3	131,4	196,4	244,1	207,8	245,2	244,3	266,01	139%
Površina (1000 ha)	47,2	47,1	88,9	78,6	85,13	77,1	78,3	86,18	83%
Prinos (t/ha)	2,4	2,8	2,2	3,1	2,4	3,2	3,1	3,1	29%
Domaća potrošnja (1000 t)	61,44	55,31	33,21	32,47	34,8	42,96	82,53	46,85	-16%
Uvoz (1000 t)	7,51	1,59	5,55	0,82	11,65	5,86	13,06	13,25	79%
Izvoz(1000 t)	56,96	77,4	169,11	160,55	131,62	241,09	214,81	225,74	296%

Izvor: Autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku i Ministarstva poljoprivrede

Prosječni prinos soje u razdoblju od 2013. do 2020. godine iznosio je 2,8 t/h , kada je godišnje u prosjeku proizvedeno 205.813,75 t soje na prosječnoj površini od 73.563,75 ha. Iz tablice je uočljivo da nema velikih razlika u prinosu soje u promatranom razdoblju. Domaća potrošnja soje bila je najveća 2019. godine kada je za potrebe domaćeg stanovništva utrošeno 82.530 t soje, a prethodne godine je izvezena najveća količina soje i to 241.090 t.

Grafikon 5. Usporedba proizvodnje i domaće potrošnje soje od 2013. do 2020. godine

Od 2013. do 2020. godine domaća potrošnja soje bila je manja od ukupno proizvedene soje u Hrvatskoj, naročito u razdoblju od 2015. do 2020. godine kada su proizvedene količine bile i više nego duplo veće od onih koje su potrošene na vlastite potrebe države (Grafikon 5.). Tržišna samodostatnost soje u 2020. godini bila je 568%.

4.8. Tržište suncokreta

Suncokret se u Hrvatskoj biološki i organizacijski odlično uklapa u sustav ratarske proizvodnje, relativno je stabilnih prinosa od koje se može dobiti kvalitetno ulje i drugi proizvodi za ljudsku prehranu, sačma za ishranu stoke (Gadžo i sur., 2011.) Gospodarski i ekonomski, najznačajnija su dva predstavnika roda *Helianthus*, a to su: kulturni suncokret (*Helianthus annuus L.*) za proizvodnju ulja i jeruzalemski suncokret (*Helianthus tuberosus L.*) zbog gomolja bogatih ugljikohidratima (Balogh, 2008.)

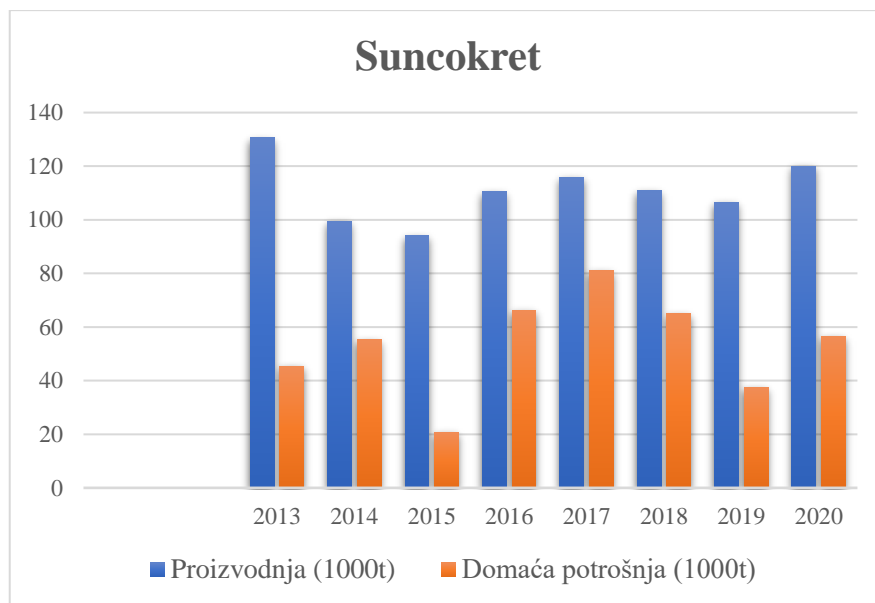
Slika 6. Suncokret (*Heliantus annus L.*)
Izvor: shutterstock.com

Tablica 8. Pregled tržišta suncokreta u Republici Hrvatskoj od 2013. do 2020. godine

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	%-tna promjena '13-'20
Proizvodnja (1000 t)	130,6	99,5	94,1	110,6	115,9	110,8	106,6	120,01	-8,11%
Površina (1000 ha)	40,8	34,9	34,5	40,3	37,2	37,1	36	39	-4,41%
Prinos (t/ha)	3,2	2,9	2,7	2,7	3,1	3	3	3,1	-3,13%
Domaća potrošnja (1000 t)	45,35	55,19	20,71	66,33	80,95	64,97	37,54	56,65	24,92%
Uvoz (1000 t)	1,1	1,82	2,73	1,25	4,31	3,4	2,86	5,24	376,36%
Izvoz (1000 t)	86,33	46,13	46,09	53,54	29,24	63,22	73,87	63,14	-29,86%

Izvor: Autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku i Ministarstva poljoprivrede

Proizvodnja suncokreta bila je najveća 2013. godine kada je proizvedeno 130.600 tona suncokreta, a najmanja 2015. godine kada je proizvedeno 110.600 tona. U 2020. godini proizvedeno je 120.010 t suncokreta, što u odnosu na početnu godinu čini postotnu promjenu od -8,11%. U promatranom razdoblju suncokret se proizvodio na prosječnoj površini od 37.475 ha, dok je prosječni prinos suncokreta po hektaru bio 2,96 tona. Prema podacima u tablici vidljiva je velika postotna promjena u uvozu suncokreta od čak 376,26% iako se ne izvoze velike količine istog. U 2013. godini izvezeno je 86.330 t suncokreta, iste godine kada je i sam prinos bio najveći.

Grafikon 6. Usporedba proizvodnje i domaće potrošnje suncokreta od 2013. do 2020. godine

Republika Hrvatska u promatranom osmogodišnjem razdoblju bila je samodostatna u suncokretu. Domaća potrošnja suncokreta u svakoj od godina promatranog razdoblja bila je manja od ukupno proizvedene količine suncokreta. Najveća razlika između proizvedene i utrošene količine suncokreta na vlastite potrebe bila je 2013. i 2015. godine (Grafikon 6.). Tržišna samodostatnost suncokreta u 2020. godini bila je 211%

4.9. Tržište stočarskih proizvoda

Stočarstvo je komplementarno s biljnom proizvodnjom gdje pretvorbom proizvoda niske nutritivne ili senzorske vrijednosti stvara visoko vrijedne proizvode poput mlijeka, mesa i jaja (Grgić i sur., 2016.). Svaki od ovih proizvoda postali su esencijalni dijelovi ljudske prehrane, ukoliko nije riječ o vegetarijanskoj i veganskoj ishrani. Od mesnih proizvoda najviše se koristi svinjsko, goveđe, pileće, janjeće i ovčje meso. Za Republiku Hrvatsku karakteristična je konzumacija svih navedenih vrsta mesa, no najviše se ipak konzumira i proizvodi svinjsko meso. Kao proizvod uzgoja goveda, osim izrazito kvalitetnog crvenog mesa, dobivamo kravlje mlijeko koje se dalje može prerađivati u mliječne proizvode kao što su sir, vrhnje, jogurt itd. Međutim, mljekarski sektor stagnira već više od desetljeća te se zbog dugotrajne slabe konkurentnosti ne očekuje skori oporavak mljekarskog sektora. Stočarska proizvodnja, prema podacima DZS-a, u ukupnoj vrijednosti proizvodnje

poljoprivredne djelatnosti Republike Hrvatske u 2020. godini čini udio od 34,4%, od čega 10,1 % otpada na govedarstvo, 8,1% na svinjogojstvo i 7% na mljekarstvo.

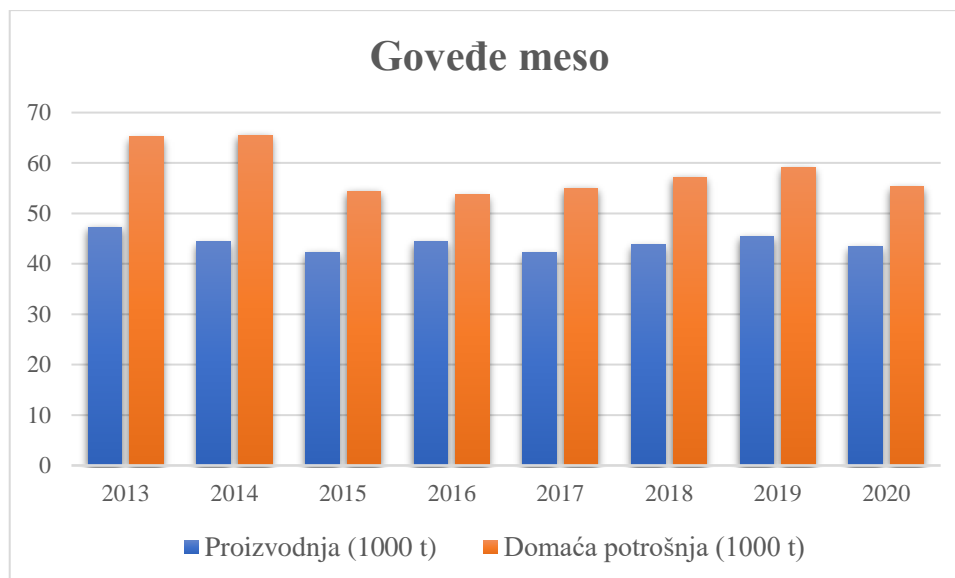
4.9.1. Tržište goveđeg mesa

Tablica 9. Pregled tržišta goveđeg mesa u Republici Hrvatskoj od 2013. do 2020. godine

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	%-tna promjena '13-'20
Žive životinje (1000 grla)	442,4	440,63	440,1	444,6	450,76	414,13	420,24	422,88	-4,41%
Proizvodnja (1000 t)	47,3	44,42	42,26	44,43	42,2	43,78	45,43	43,37	-8,31%
Domaća potrošnja (1000 t)	65,19	65,52	54,41	53,7	55	57,2	59,2	55,3	-15,17%
Uvoz (1000 t)	83,5	80,6	101,75	98,95	121,82	128,03	141,7	139,68	67,28%
Izvoz (1000 t)	38,04	30,05	36,21	38,6	41,17	48,85	44,47	43,05	13,17%

Izvor: Autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku i Ministarstva poljoprivrede

U razdoblju od 2013. do 2020. godine prosječno je godišnje u Hrvatskoj uzgajano 434.467,5 grla goveda za proizvodnju goveđeg mesa, kojeg je prosječno na godišnjoj razini bilo proizvedeno 44.148,75 t. Najviše goveđeg mesa proizvedeno je 2013. godine kada je istog proizvedeno 47.300 t. Domaća potrošnja svake godine promatranog razdoblja bila je veća od količine proizvedenog goveđeg mesa, pa shodno tome dolazi do očekivanog rasta količina uvezenog goveđeg mesa. Naime, najveća količina goveđeg mesa uvezena je 2019. godine i to čak 414.700 t, te naredne godine kada je također uvezena velika količina od 139.680 t mesa. To čini postotnu promjenu od 67, 28 % u odnosu na 2013. godinu kada se uvezlo 83.500 t goveđeg mesa. Izvoz goveđeg mesa uglavnom je podjednak svake godine i u prosjeku se izveze 40.055 t.

Grafikon 7. Usporedba proizvodnje i domaće potrošnje goveđeg mesa od 2013. do 2020. godine

U promatranom razdoblju od 2013. do 2020. godine proizvodnja goveđeg mesa u Hrvatskoj nije bila dovoljna za potrebe domaćeg tržišta (Grafikon 7.), te iz tog razloga Republika Hrvatska nije samodostatna u goveđem mesu. Tržišna samodostatnost goveđeg mesa u 2020. godini bila je 78%.

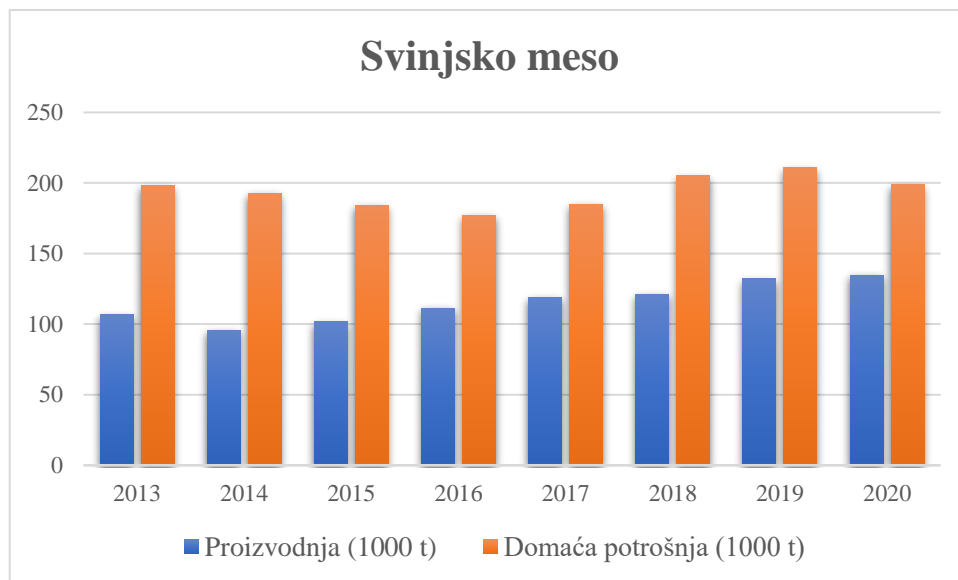
4.9.2. Tržište svinjskog mesa

Tablica 10. Pregled tržišta svinjskog mesa u Republici Hrvatskoj od 2013. do 2020. godine

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	%-tna promjena '13-'20
Žive životinje (1000 grla)	1110,6 5	1156, 22	1166, 88	1163, 03	1121, 03	1049,1 2	1022,3 5	1033,0 5	-6,99
Proizvodnja (1000 t)	106,8	95,8	101,8	111,4 2	118,9 6	121,19	132,09	134,74	26,16%
Domaća potrošnja (1000 t)	198,22	192,6 7	184,2 8	177	185	205,2	210,8	198,61	0,2%
Uvoz (1000 t)	53,12	56,94	64,65	79,1	96,9	93,4	96,1	92,3	73,76%
Izvoz (1000 t)	4,2	5,12	6,59	8,2	8,4	8,5	8,2	7,4	76,19%

Izvor: Autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku i Ministarstva poljoprivrede

Za razliku od goveda, u Hrvatskoj se znatno više uzgajala svinja u promatranom razdoblju, pa je od 2013. do 2020. godine prosječno godišnje uzgajano 1.102.791,25 grla živih životinja. Nadalje, proizvodnja na godišnjoj razini u prosjeku je iznosila 115.262,5 t svinjskog mesa. Domaća potrošnja svinjskog mesa i u ovom slučaju nadmašuje proizvedene količine mesa, i to je najveća potrošnja svinjskog mesa zabilježena 2019. godine kada je ista iznosila 210.800 t. Uvoz svinjskog mesa iz godine u godinu se postepeno povećavalo. U 2013. godini Hrvatska je uvezla 53.120 t svinjskog mesa, dok je na kraju promatranog razdoblja uvezla 92.300 t mesa što čini postotnu promjenu od oko 74%. Također, Hrvatska izvozi svinjsko meso, ali u vrlo malim količinama i to prosječno oko 7.000 t godišnje.

Grafikon 8. Usporedba proizvodnje i domaće potrošnje svinjskog mesa od 2013. do 2020. godine

Domaća potrošnja svinjskog mesa u promatranom razdoblju bila je veća od ukupno proizvedene količine svinjskog mesa (Grafikon 8.). Republika Hrvatska nije samodostatna u svinjskom mesu, te potrebe domaćeg tržišta za istim podmirene su uvozom. Tržišna samodostatnost svinjskog mesa u 2020. godini bila je 68%.

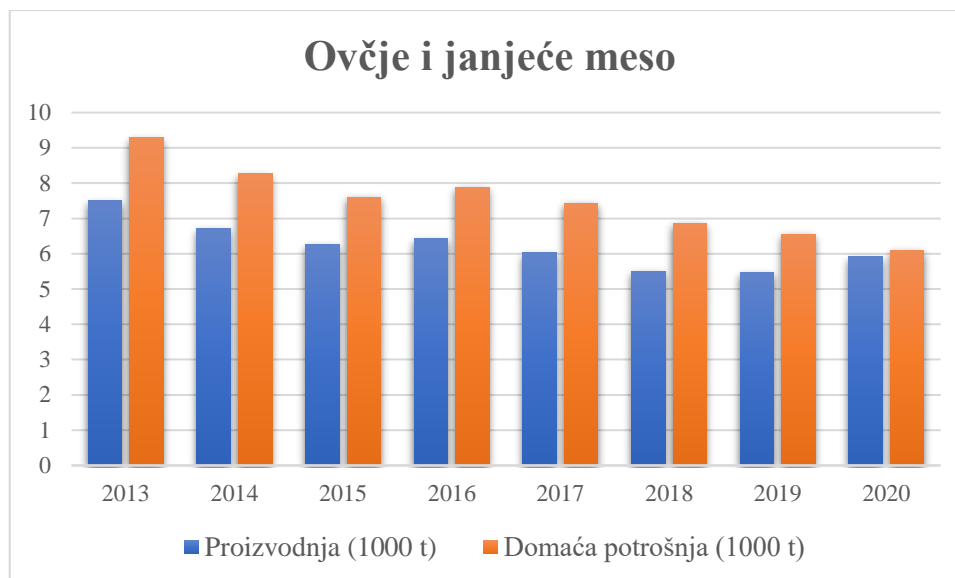
4.9.3. Tržište ovčjeg i janječeg mesa

Tablica 11. Pregled tržišta ovčjeg i janječeg mesa u Republici Hrvatskoj od 2013. do 2020. godine

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	%-tna promjena '13-'20
Žive životinje (1000 grla)	619,85	604,86	607,71	618,89	636,8	636,29	657,19	661,9	6,8%
Proizvodnja (1000 t)	7,5	6,71	6,26	6,42	6,03	5,51	5,47	5,92	-21,07%
Domaća potrošnja (1000 t)	9,28	8,26	7,6	7,88	7,43	6,87	6,55	6,1	-34,27%
Uvoz (1000 t)	1,78	1,54	1,34	1,52	1,42	1,42	1,14	1,11	-37,64%
Izvoz (1000 t)	0,1	0,07	0,03	0,06	0,02	0,06	0,06	0,06	-40%

Izvor: Autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku i Ministarstva poljoprivrede

U Hrvatskoj se u promatranom vremenskom razdoblju na godišnjoj razini uzgajalo 630.447,5 grla ovaca i janjadi, dok je proizvodnja ovčjeg i janječeg mesa prosječno iznosila 6.227,5 t godišnje. Domaća potrošnja ovog mesa, kao što je slučaj i kod svinjskog i goveđeg, nadilazi proizvedene količine. Osim toga, prema podacima u tablici vidljiv je pad u domaćoj potrošnji ovčjeg i janječeg mesa od početka do kraja promatranog razdoblja i to za 34,27%. Vanjsko trgovinska razmjena ovčjeg i janječeg mesa je neznatna na strani izvoza. Uvoz ovčjeg i janječeg mesa prosječno na godišnjoj razini iznosi 1.408,75 t, dok se prosječno izveze samo 57,5 t, što je ujedno i najmanji ostvaren iznos neto izvoza za sve analizirane vrste životinjskog mesa u promatranom razdoblju.

Grafikon 9. Usporedba proizvodnje i domaće potrošnje ovčjeg i janječeg mesa od 2013. do 2020. godine

Proizvedene količine ovčjeg i janječeg mesa u promatranom razdoblju nisu bile dovoljne za potrebe domaćeg tržišta (Grafikon 9.). Stoga, Republika Hrvatska nije samodostatna u ovčjem i janjećem mesu. Tržišna samodostatnost ovčjeg i janječeg mesa u 2020. godini bila je 97%.

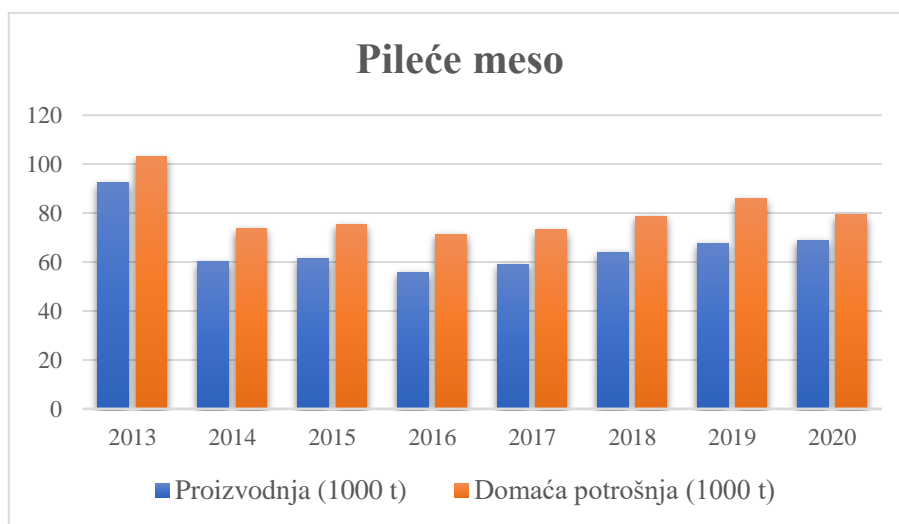
4.9.4. Proizvodnja pilećeg mesa

Tablica 12. Pregled tržišta pilećeg mesa u Republici Hrvatskoj od 2013. do 2020. godine

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	%-tna promjena '13-'20
Proizvodnja (1000 t)	92,4	60,2	61,3	55,7	59,1	64	67,6	68,95	-25,38%
Domaća potrošnja (1000 t)	103,07	73,74	75,29	71,4	73,1	78,6	86	79,39	-22,97%
Uvoz (1000 t)	15,82	21,29	23,63	25,5	26	28,2	32,3	31,1	96,59%
Izvoz (1000 t)	5,15	7,75	9,64	9,8	12	13,7	13,9	15,47	200,39%

Izvor: Autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku i Ministarstva poljoprivrede

Pileće meso se u promatranom osmogodišnjem razdoblju na godišnjoj razini u prosjeku proizvodilo u količini od 66.156,25 t. Najviše pilećeg mesa je proizvedeno 2013. godine kada je proizvodnja iznosila 92.400 t. Domaća potrošnja pilećeg mesa bila je prosječno 80.073,75 t godišnje. Na godišnjoj razini Hrvatska uveze 25.467,5 t pilećeg mesa. Izvoz pilećeg mesa 2013. godine bio je 5.150 t, dok je 2020. istog izvezeno u količini od 15.470 t, što čini postotnu promjenu od čak 200%.

Grafikon 10. Usporedba proizvodnje i domaće potrošnje pilećeg mesa od 2013. do 2020. godine

Republika Hrvatska nije samodostatna u pilećem mesu. Potrebe domaćeg tržišta za pilećim mesom nisu zadovoljene ukupno proizvedenom količinom pilećeg mesa u promatranom vremenskom razdoblju od 2013. do 2020. godine (Grafikon 10.). Tržišna samodostatnost pilećeg mesa u 2020. godini bila je 87%.

4.9.5. Proizvodnja kravljeg mlijeka

Tablica 13. Pregled proizvodnje kravljeg mlijeka u Republici Hrvatskoj od 2013. do 2020. godine

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Proizvodnja								
kravljeg mlijeka (1000 l)	696,10	690,64	674,21	651,13	629,53	599,87	581,77	579,10

Izvor: Autor prema podacima Državnog zavoda za statistiku i Ministarstva poljoprivrede

Proizvodnja kravljeg mlijeka u promatranom razdoblju prosječno je iznosila 637.791,4 litara godišnje. Iz tabličnih podataka je vidljivo da je najveća proizvedena količina mlijeka ostvarena 2013. godine kada je ista iznosila 969.101, a najmanja 579.095 l kravljeg mlijeka. To čini negativnu postotnu promjenu od oko 17%. (-16,80)

5. RASPRAVA

U promatranom osmogodišnjem razdoblju uočen je porast u prinosu žitarica i uljarica zbog bolje tehnologije i dostupnosti sredstava za financiranje iste iz sredstava ZPP-a, te zbog uvjeta poslovanja na jedinstvenom EU tržištu. S obzirom da promatrano razdoblje započinje godinom ulaska Republike Hrvatske u Europsku Uniju, prema Kranjac i sur. (2020.) očekivao se pad poljoprivredne proizvodnje u Hrvatskoj zbog potrebnog vremena prilagodbe. Međutim, upravo 2013. godina pokazala se kao izrazito dobra godina za proizvodnju gotovo svih ključnih žitarica i uljarica osim uljane repice kod koje je vidljiv značajan pad proizvodnje čemu u prilog ide i mala površina zasijana istom. Narednih godina uočen je pad u hektarima površina zasijanih pšenicom i kukuruzom, dok su površine pod ječmom imale tendenciju rasta. Unatoč smanjenju sjetvenih površina, prinos kukuruza i pšenice je rastao, kao i prinos ječma. Od promatranih ključnih ratarskih kultura najviše se proizvodio kukuruz u analiziranom periodu. Kako kod proizvodnje žitarica, tako je i kod uljarica ostvaren pozitivan trend proizvodnje uljane repice i soje u periodu nakon pristupanja Hrvatske u EU. Osim toga, uočen je rast zasijanih površina pod uljaricama zbog bolje cijene koje uljarice ostvaruju prilikom plasmana na tržište. Proizvodnja suncokreta bilježi blagi pad u volumenu proizvodnje, čemu je dijelom uzrok pad sjetvenih površina suncokreta iako prinos nije značajno opadao. Upravo Jug i sur. (2018.) zaključuju da na prinos suncokreta izrazito utječu vremenske prilike pa je iz tog razloga njegov prinos vrlo varijabilan. Suncokret, zbog razvijenog korijenovog sustava, može imati zadovoljavajući prinos i u godinama suše, dok je u godinama s više oborina skloniji podlijeganju većem broju bolesti i nametnika. U usporedbi sa žitaricama, u promatranom razdoblju, vidljiv je porast poljoprivrednih površina zasijanih uljaricama. Osim što je ostvaren porast volumena biljne proizvodnje ulaskom Hrvatske u EU zbog značajnih promjena ekonomskog okruženja u kojemu se proizvođači nalaze (Franić i Ljubaj, 2015., Zrakić, 2016.), olakšana je vanjskotrgovinska razmjena poljoprivrednih proizvoda. Prema podacima u tablicama (tablica 3.,4.,5.) uočljivo je da je domaća potrošnja svih promatranih žitarica bila manja od ukupno proizvedenih količina istih što omogućuje stvaranje zaliha za izvoz. Domaće tržište samodostatno je žitaricama, osobito pšenicom i kukuruzom, a od 2014. i ječmom (Zrakić, 2016.). Tržište Republike Hrvatske samodostatno je uljaricama, dakle proizvodnja uljane repice, soje i suncokreta značajno je veća od potreba domaćeg tržišta za istima. Stoga, izvozom ovih uljarica Hrvatska ostvaruje suficit. S druge strane, tijekom istog promatranog razdoblja ključna tržišta stočarske proizvodnje karakteriziraju značajne razine uvoza

goveđeg, svinjskog, ovčjeg, janječeg i pilećeg mesa. Prema domaćoj potrošnji na prvom mjestu nalazi se svinjsko i goveđe meso, zatim pileće i na posljetku ovčje i janjeće meso. U promatranom razdoblju domaća potrošnja stočarskih proizvoda bila je smanjena u 2020. godini zbog krize uzrokovane pandemijom COVID-19. Proizvodnja goveđeg, ovčjeg i janječeg mesa u promatranom periodu pokazuje blagi pad, dok proizvodnja svinjskog mesa u pravilo stagnira s malim varijacijama. Proizvodnja pilećeg mesa pokazuje strmoglavi pad na prijelazu iz 2013. u 2014. godinu zbog promjena uvjeta držanja peradi prema EU regulativama. Uzrok takvog naglog pada pripisuje se prilagodbi domaćih proizvođača pilećeg mesa na nove zakonske regulative i uvijete Europske unije. Proizvodnja kravljeg mlijeka u Republici Hrvatsko opada što se povezuje s činjenicom da broj mliječnih krava također ima trend opadanja. Upotreba i potrošnja mlijeka ovisi o stupnju razvoja pojedine zemlje, o kupovnoj moći, prehrambenim navikama i standardu stanovništva. U razvijenim zemljama, najviše proizvedenog mlijeka plasira se na tržište i isporučuje mljekarama. U slučaju nerazvijenih gospodarstava proizvodnja je na niskoj razini pa se mlijeko najčešće koristi u domaćinstvima, a jedan dio se isporučuje na lokalno tržište. Upravo zbog slabe konkurentnosti domaćeg tržišta u mljekarskom sektoru, smanjenju broja mliječnih krava, broja dobavljača i količine isporučenog mlijeka ne očekuje se brz oporavak mljekarskog sektora (Kranjac i sur. 2020.).

6. ZAKLJUČAK

U diplomskom radu prikazan je razvoj tržišta poljoprivrednih proizvoda od ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju do 2020. godine. Nadalje, za svako pojedino promatrano ključno tržište (pšenica, kukuruz, ječam, suncokret, uljana repica, soja, goveđe meso i mlijeko, svinjsko, pileće i janjeće meso) utvrđen je stupanj samodostatnosti domaće proizvodnje u periodu od 2013. godine do 2020. godine. Republika Hrvatska je i prije pristupanja EU bila samodostatna u glavnim ratarskim kulturama, a nakon pristupanja EU osnaženi su pozitivni trendovi biljne proizvodnje te Republika Hrvatska ima status neto izvoznice triju najvažnijih žitarica i uljarica (pšenica, kukuruz, ječam, uljana repica, soja i suncokret). Prosječna proizvodnja pšenice u promatranom razdoblju, na godišnjoj razini iznosila je 804.345 t, a stupanj samodostatnosti tržišta pšenice u prosjeku je iznosio 133%. U prosjeku se na godišnjoj razini u istom razdoblju proizvodilo 2.027.612,5 t kukuruza, a ječma 239.862,5 t. Prosječni stupanj samodostatnosti tržišta kukuruza u promatranom periodu iznosio je 135%, a ječma 117%. Prosječno proizvodnja uljane repice od 2013. do 2020. godine iznosila je 100.495 t, dok je soje u istom razdoblju prosječno proizvedeno 205.813,75 t. Stupanj samodostatnosti domaćeg tržišta uljane repice prosječno je iznosio 275%, a soje 474%. Suncokreta je prosječno proizvedeno 111.013,75 t, dok je stupanj samodostatnosti u prosjeku za isti period iznosio 204%. Uzrok pozitivnih trendova biljne proizvodnje su uvjeti poslovanja na jedinstvenom tržištu EU, te instrumenti i metode Zajedničke poljoprivredne politike.

Stočarsku proizvodnju u Republici Hrvatskoj u promatranom razdoblju prate negativni trendovi, te tržišta mesa i mlijeka ne bilježe pozitivne proizvodne pokazatelje. Prosječna proizvodnja svinjskog mesa od 2013. do 2020. godine iznosila je 115.262,5 t, dok je prosječna proizvodnja goveđeg mesa za isti period iznosila 44.148,75 t godišnje. U promatranom razdoblju prosječna proizvodnja ovčjeg i janječeg mesa na godišnjoj razini je iznosila 6.227,5 t, dok se pileće meso prosječno proizvodilo u količini od 66.156,25 t godišnje. Stupanj tržišne samodostatnosti goveđeg, svinjskog, ovčjeg i janječeg te pilećeg mesa u promatranom periodu nije prelazio vrijednost od 100% što potvrđuje činjenicu da domaće tržište nije samodostatno stočarskim proizvodima.

Pregledom makroekonomskih indikatora sektora agrara RH u razdoblju od 2013. do 2020. utvrđen je rast u vrijednosti poljoprivredne proizvodnje kao i rast BDV-a. Većinu vrijednosti poljoprivredne proizvodnje i BDV-a ostvaruje biljna proizvodnja i to preko 60%. S obzirom

na stabilnu i značajnu potražnju žitarica i uljarica na tržištu Europske Unije očekuje se daljnje povećanje neto izvoza. U prilog navedenom idu stabilne prosječne proizvođačke cijene u Republici Hrvatskoj koje su niže od prosječnih proizvođačkih cijena EU, čineći domaći sektor poljoprivredne proizvodnje cjenovno konkurentnim na Europskom tržištu.

7. POPIS LITERATURE

1. Balogh, L. (2008.): Sunflower Species in most important invasive plants in Hungary, str. 227-255
2. Boulanger, P., Ferrari, E., Michalek, J., Philippidis, G., Vinyes, C. (2013.): Modelling the effects of Croatia's accession to the EU: Trade and agricultural policies, 135 EAAE Seminar, 69-82
3. Colen, L., Gomez y Paloma, S., Latacz-Lohmann, U., Lefebvre, M., Préget, R., & Thoyer, S. (2016.): Economic experiments as a tool for agricultural policy evaluation: insights from the European CAP. *Canadian Journal of Agricultural Economics/Revue canadienne d'agroeconomie*, 64(4), 667-694.
4. Franić, R. i Ljubaj, T. (2015.): Common Agriculture Policy: The Case of Croatia. U: Lajh, D., Petak, Z. ur. EU Public Policies Seen from a National Perspective: Slovenia and Croatia in the European Union. Ljubljana, Slovenija, Faculty of Social Sciences, 141-152.
5. Gadžo, D., Đikić, M., & Mijić, A. (2011.): Suncokret. Industrijsko bilje. Poljoprivrednoprehrambeni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, Bosna i Hercegovina, 12-32.
6. Gagro, M. (1997.): Žitarice i zrnate mahunarke. Hrvatsko agronomsko društvo, Zagreb, 310.
7. Grgić, I., Hadelan, L., Prišenk, J., Zrakić, M. (2016.): Stočarstvo Republike Hrvatske: stanje i očekivanja. *Meso*, 3(8), 256-262.
8. Grgić, I., Krznar, S., Bratić, V. (2019.): Poljoprivredna proizvodnja Republike Hrvatske prije i nakon pristupanja EU. U: Bilandžija, N., Kovačev, I., ur. Aktualni zadaci mehanizacije poljoprivrede. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Agronomski fakultet, Zavod za mehanizaciju poljoprivrede, 487-496
9. Jug, D., Jug, I., Brozović, B., Vukadinović, V., Stipešević, B., Đurđević, B. (2018.): Uloga konzervacijske poljoprivrede u ublažavanju i prilagodbi klimatskim promjenama. *Poljoprivreda* 24 (1), 35-44. DOI: 10.18047/poljo.24.1.5
10. Kersan, I. (1998.): Struktura i izvozna propulzivnost industrije Hrvatske. *Ekonomski misao i praksa*, 7(1), 65-83
11. Kranjac, D., Zmaić, K., & Erjavec, E. (2018.): Outlook and Perspective of Croatian Pork Meat Market-Partial Equilibrium Model Simulation. *Agroeconomia Croatica*, 8(1), 75-83.

12. Kranjac, D., Zmaić, K., Grgić, I., Salomon, P., Erjavec, E. (2020.): Accession impact and outlook for Croatian and EU crop and livestock markets. *Spanish Journal of Agricultural Research* 18 (1), 103.
 13. Kranjac, D., Zmaić, K., Sudarić, T., Grgić, I., Zrakić, M. (2019.): Pregled i perspektive tržišta soje u Republici Hrvatskoj do 2030. godine primjenom modela parcijalne ravnoteže. U: Mioč, B., Širić, I. ur. Zbornik radova 54. hrvatski i 14. međunarodni simpozija agronoma, Vodice, Hrvatska, 17.-22. 02. 2019., Agronomski fakultet Zagreb, 127-131.
 14. Kranjac, D., Zmaić, K., Štefanić, I., Jelić Milković, S., Raguž, N., & Erjavec, E. (2019.): Simulacija glavnih agrarno-političkih pokazatelja tržišta govedega mesa u Republici Hrvatskoj AGMEMOD modelom parcijalne ravnoteže. *Poljoprivreda*, 25(2), 45-51.
 15. Lejour, A., Mervar, A., Verweij, G. (2009.): The economic effects of Croatia's accession to the European Union. *Eastern European Economics* 47 (6): 60–83.
 16. Pospišl, A. (2010.): Ratarstvo I. dio, Zrinski d.d. Čakovec
 17. Philippidis, G., Boulanger, P., Ferrari, E., Michalek, J., Resano, H., Sanjuán, A. I., & Vinyes, C. (2015.): The costs of EU club membership: agri-food and economy-wide impact in Croatia. *Post-Communist Economies*, 27(1), 60-75.
 18. Sedlar, A., Đukić, N., & Bugarin, R. (2009.): Tehnika aplikacije pesticida u zaštiti uljane repice. *Savremena poljoprivredna tehnika*, 35(1-2), 79-84.
 19. Witzke, H., Zintl, A., Tonini, A. (2009.): The Common Agricultural Policy Simulation (CAPSIM) Model: Dairy Reform and Western Balkan Countries Accession Scenarios. EUR 23951 EN. JRC50411, . European Commission; Luxemburg. 3-102.
 20. Zrakić, M. (2016.): Model parcijalne ravnoteže ratarske proizvodnje u Hrvatskoj. Doktorska disertacija. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Agronomski fakultet.
 21. Zrakić Sušac, M., Kranjac, D., Grgić, I., & Mesić, Ž. (2020.): Mid-term outlook on Croatian cereals market—partial equilibrium model approach. *Journal of Central European Agriculture*, 21(2), 438-451.
- Internet:
22. Državni zavod za statistiku. PC-Axis baze podataka. poljoprivreda, lov, šumarstvo i ribarstvo. Biljna proizvodnja. <http://www.dzs.hr> (18.8.2022.)
 23. Ministarstvo poljoprivrede. <https://poljoprivreda.gov.hr/ratarstvo/197> (22.8.2022.)
 24. www.fao.org (<https://www.fao.org/faostat/en/#data/QCL>) (29.7.2022.)

8. SAŽETAK

Diplomskim radom prikazan je razvoj tržišta ključnih poljoprivrednih proizvoda od 2013. godine do 2020. godine. Za analizu razvoja tržišta obrađeni su sljedeći indikatori: poljoprivredna proizvodnja, proizvodna površina, domaća potrošnja, prinos, uvoz i izvoz. Praćenjem navedenih indikatora analizirana su tržišta žitarica (pšenice, kukuruza i ječma), uljarica (soje, suncokreta, uljane repice), te mesa (goveđeg, svinjskog, pilećeg, ovčjeg i janječeg) i kravljeg mlijeka. Osim toga, zbog sveobuhvatne analize tržišta obrađeni su i makroekonomski indikatori u sklopu sektora agrara u RH od 2013. do 2020. godine. Tijekom analiziranog razdoblja utvrđen je porast u vrijednosti poljoprivredne proizvodnje i BDV-u. Analizom tabličnih i grafičkih podataka utvrđena je tržišna samodostatnost Republike Hrvatske u svim žitaricama i uljaricama u promatranom osmogodišnjem razdoblju. Republika Hrvatska izvozom žitarica i uljarica ostvaruje suficit, te biljna proizvodnja ostvaruje glavninu vrijednosti poljoprivredne proizvodnje i BDV-a. Domaće tržište nije samodostatno mesom i kravljim mlijekom, te se potrebe domaćeg tržišta za ovim stočarskim proizvodima nadoknađuju uvozom. Proširenje domaćeg tržišta na tržište Europske unije imalo je pozitivan odraz na sektor poljoprivredne proizvodnje, te se u budućnosti očekuje daljnje povećanje izvoza ključnih tržišta biljne proizvodnje na tržištu Europske unije.

Ključne riječi: Ključna tržišta poljoprivrednih proizvoda, samodostatnost, Republika Hrvatska, Europska unija

9. SUMMARY

This master thesis presents the development of the key produce market from 2013 until 2020. The following indicators were processed for the analysis of marketing development: agricultural production, production land, domestic production, yield, import and export. Markets of cereals (wheat, corn and barley), oilseeds (soybeans, sunflower and canola), and meat (beef, pork, chicken, mutton and lamb) were all analysed by following the aforementioned indicators. Additionally, due to the comprehensive analysis of the market, macroeconomic indicators were also analysed as a part of the agricultural sector in the Republic of Croatia from 2013 to 2020. During the analysed period, an increase in the value of agricultural production and the GVA was determined. By analysing tabular and graphical data, the market self-sufficiency of Croatia in all seeds and cereals was determined during the eight years long research. Croatia achieves a surplus by exporting cereals and oilseeds, and crop production accounts for the majority of the value of the agricultural production and GVA. The domestic market is not self-sufficient in meat and cow milk, so the market's need for this livestock produce is compensated by import. The expansion of the domestic market to the market of the European Union had a positive effect on the agricultural sector, and in the future, a further increase in the export of key crop production markets to the EU market is expected.

Key words: Key agricultural market product, self-sufficiency, Republic of Croatia, European Union

10. POPIS TABLICA

Redni broj:	Sadržaj:	Stranica:
Tablica 1.	Pregled udjela poljoprivrede u BDP-u u RH od 2013. do 2020. godine	4
Tablica 2.	Makroekonomski indikatori u sklopu sektora agrara u RH od 2013. Do 2020. godine	5
Tablica 3.	Pregled tržišta pšenice u Republici Hrvatskoj od 2013. do 2020. godine	6
Tablica 4.	Pregled tržišta kukuruza u Republici Hrvatskoj od 2013. do 2020. godine	8
Tablica 5.	Pregled tržišta ječma u Republici Hrvatskoj od 2013. do 2020. godine	10
Tablica 6.	Pregled tržišta uljane repice u Republici Hrvatskoj od 2013. do 2020. godine .	12
Tablica 7.	Pregled tržišta soje u Republici Hrvatskoj od 2013. do 2020. godine	14
Tablica 8.	Pregled tržišta suncokreta u Republici Hrvatskoj od 2013. do 2020. godine.....	16
Tablica 9.	Pregled tržišta goveđeg mesa u Republici Hrvatskoj od 2013. do 2020. godine	18
Tablica 10.	Pregled tržišta svinjskog mesa u Republici Hrvatskoj od 2013. do 2020. godine	19
Tablica 11.	Pregled tržišta ovčjeg i janječeg mesa u Republici Hrvatskoj od 2013. do 2020. godine	21
Tablica 12.	Pregled tržišta pilećeg mesa u Republici Hrvatskoj od 2013. do 2020. godine	22
Tablica 13.	Pregled proizvodnje kravljeg mlijeka u Republici Hrvatskoj od 2013. do 2020. godine	23

11. POPIS SLIKA

Redni broj:	Sadržaj:	Stranica:
Slika 1.	Pšenica obična (<i>Triticum aestivum</i>).....	6
Slika 2.	Kukuruz (<i>Zea mays</i>).....	8
Slika 3.	Ječam (<i>Hordeum sativum</i>).....	10
Slika 4.	Uljana repica (<i>Brassica napus</i>).....	12
Slika 5.	Soja (<i>Glycine maxima</i>).....	14
Slika 6.	Suncokret (<i>Heliantus annus L.</i>).....	15

12. POPIS GRAFIKONA

Redni broj:	Sadržaj:	Stranica:
Grafikon 1.	Usporedba proizvodnje i domaće potrošnje pšenice od 2013. do 2020. godine	7
Grafikon 2.	Usporedba proizvodnje i domaće potrošnje kukuruza od 2013. do 2020. godine	9
Grafikon 3.	Usporedba proizvodnje i domaće potrošnje ječam od 2013. do 2020. Godine	11
Grafikon 4.	Usporedba proizvodnje i domaće potrošnje uljane repice od 2013. do 2020. godine	13
Grafikon 5.	Usporedba proizvodnje i domaće potrošnje soje od 2013. do 2020. godine...	15
Grafikon 6.	Usporedba proizvodnje i domaće potrošnje suncokreta od 2013. do 2020. godine	17
Grafikon 7.	Usporedba proizvodnje i domaće potrošnje goveđeg mesa od 2013. do 2020. godine	19
Grafikon 8.	Usporedba proizvodnje i domaće potrošnje svinjskog mesa od 2013. do 2020. godine	20
Grafikon 9.	Usporedba proizvodnje i domaće potrošnje ovčjeg i janjećeg mesa od 2013. do 2020. godine	22
Grafikon 10.	Usporedba proizvodnje i domaće potrošnje pilećeg mesa od 2013. do 2020. godine	23

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek
Sveučilišni diplomski studij Agroekonomika

Diplomski rad

Razvoj tržišta ključnih poljoprivrednih proizvoda od ulaska republike hrvatske u europsku uniju

Marijan Galić

Sažetak:

Diplomskim radom prikazan je razvoj tržišta ključnih poljoprivrednih proizvoda od 2013. godine do 2020. godine. Za analizu razvoja tržišta obrađeni su sljedeći indikatori: poljoprivredna proizvodnja, proizvodna površina, domaća potrošnja, prinos, uvoz i izvoz. Praćenjem navedenih indikatora analizirana su tržišta žitarica (pšenice, kukuruza i ječma), uljarica (soje, suncokreta, uljane repice), te mesa (goveđeg, svinjskog, pilećeg, ovčjeg i janjećeg) i kravljeg mlijeka. Osim toga, zbog sveobuhvatne analize tržišta obrađeni su i makroekonomski indikatori u sklopu sektora agrara u RH od 2013. do 2020. godine. Tijekom analiziranog razdoblja utvrđen je porast u vrijednosti poljoprivredne proizvodnje i BDV-u. Analizom tabličnih i grafičkih podataka utvrđena je tržišna samodostatnost Republike Hrvatske u svim žitaricama i uljaricama u promatranom osmogodišnjem razdoblju. Republika Hrvatska izvozom žitarica i uljarica ostvaruje suficit, te biljna proizvodnja ostvaruje glavninu vrijednosti poljoprivredne proizvodnje i BDV-a. Domaće tržište nije samodostatno mesom i kravljim mlijekom, te se potrebe domaćeg tržišta za ovim stočarskim proizvodima nadoknađuju uvozom. Proširenje domaćeg tržišta na tržište Europske unije imalo je pozitivan odraz na sektor poljoprivredne proizvodnje, te se u budućnosti očekuje daljnje povećanje izvoza ključnih tržišta biljne proizvodnje na tržištu Europske unije.

Rad je izrađen pri: Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek

Mentor: dr. sc. David Kranjac

Broj stranica: 35

Broj grafikona i slika: 16

Broj tablica: 13

Broj literaturnih navoda: 24

Broj priloga: -

Jezik izvornika: hrvatski

Ključne riječi: Ključna tržišta poljoprivrednih proizvoda, samodostatnost, Republika Hrvatska, Europska unija

Datum obrane:

Stručno povjerenstvo za obranu:

1. Prof. dr. sc. Tihana Sudarić, predsjednik
2. Doc. dr. sc. David Kranjac, mentor
3. Doc. dr. sc. Jelena Krištić, član

Rad je pohranjen u: Knjižnici Fakulteta agrobiotehničkih znanosti Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Vladimira Preloga 1

**DEVELOPMENT OF THE MARKET OF KEY AGRICULTURAL PRODUCTS SINCE THE ACCESS OF
THE REPUBLIC OF CROATIA TO THE EUROPEAN UNION**

Marijan Galić

Abstract

This master thesis presents the development of the key produce market from 2013 until 2020. The following indicators were processed for the analysis of marketing development: agricultural production, production land, domestic production, yield, import and export. Markets of cereals (wheat, corn and barley), oilseeds (soybeans, sunflower and canola), and meat (beef, pork, chicken, mutton and lamb) were all analysed by following the aforementioned indicators. Additionally, due to the comprehensive analysis of the market, macroeconomic indicators were also analysed as a part of the agricultural sector in the Republic of Croatia from 2013 to 2020. During the analysed period, an increase in the value of agricultural production and the GVA was determined. By analysing tabular and graphical data, the market self-sufficiency of Croatia in all seeds and cereals was determined during the eight years long research. Croatia achieves a surplus by exporting cereals and oilseeds, and crop production accounts for the majority of the value of the agricultural production and GVA. The domestic market is not self-sufficient in meat and cow milk, so the market's need for this livestock produce is compensated by import. The expansion of the domestic market to the market of the European Union had a positive effect on the agricultural sector, and in the future, a further increase in the export of key crop production markets to the EU market is expected.

Thesis performed at: Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek

Mentor: PhD David Kranjac

Number of pages: 35

Number of figures: 16

Number of tables: 13

Number of references: 24

Number of appendices: -

Original in: Croatia

Key words: Key agricultural market product, self-sufficiency, Republic of Croatia, European Union

Defense date:

Expert Commission for Defense:

1. PhD Tihana Sudarić, Full Professor, president
2. PhD David Kranjac, mentor
3. PhD Jelena Krištić, member

The work is stored in: Library of the Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek, University of Josip Juraj Strossmayer in Osijek, Vladimir Prelog 1